

Всеукраїнських змаганнях із стрільби в Києві і міжнародних змаганнях у столиці республіки м. Харкові. [4,арк.11].

Таким чином, створення Вінницького відділу ВУСМР допомагало у впровадженні нових правових відносин, здійсненні регламентації та впорядкуванні мисливської справи.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Войнаровский А. Окремі аспекти розвитку мисливського господарства на прикладі Вінницької округи в 20-ті рр. XX ст. // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. – Матеріали XXI Вінницької наукової історико-краєзнавчої конференції 25-26 жовтня 2007 р. – Вінниця, 2007. – С.216-221.
2. Болдинков С. Охотничье хозяйство Украины // Охота. Сборник. – К.: Урожай, 1976. - С.7-12.
3. Охотничье хозяйство СССР / Под ред. Н.Н.Гракова. –М.: Лесная промышленность, 1973. -407 с.
4. Державний архів Вінницької області (далі ДАВО).- Ф.516. – Оп.1. – Спр.52. - 37 арк.
5. ДАВО. – Ф.516. – Оп.1. – Спр.25. -197 арк.

В.П. Рекрут

ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ НКВС ПРОТИ КЕРІВНИЦТВА ВІННИЦЬКОЇ ОБЛСПОЖИВСПІЛКИ У 1936 – 1938 РР.

У вітчизняній історичній науці висвітленню політичного терору більшовицької влади у 30-х роках XX ст. в Україні надається величезне значення. Однак застосування репресій проти керівників регіональних спілок споживчої кооперації України ще маловивчене й потребує детального дослідження.

Сучасний етап української історіографії пов'язаний з позитивними змінами у доступі до інформації, яка надає унікальну можливість на підставі архівних документів і матеріалів розгорнути плюралізм поглядів у висвітленні історичних подій, зокрема за часів «великого терору» 1936 – 1938 років. Варто назвати праці вітчизняних науковців, а саме: І. Біласа, с. Білоконя, І. Винниченка, В. Даниленка, Г. Касьянова, С. Кульчицького, В. Ченцова, Ю. Шаповала, Б. Яроша. На думку упорядників бібліографічного покажчика «Політичні репресії в Україні (1917 – 1918 рр.)», наукові розробки цих авторів подають «панорамне бачення та аналіз радянського тоталітаризму в Україні» і, безперечно, привертають увагу [1, с. 17].

Ідеологія політичного терору, механізми його реалізації докладно висвітлені у колективній монографії «Політичний терор і тероризм в Україні» [2], регіональних дослідженнях з науково-документальної серії «Реабілітовані історією» [3], знайшли своє продовження в глибоких наукових розвідках О. Бажана, В. Васильєва, р. Подкура та інших. Названі вище автори, значною мірою, висвітлюють маловідомі сторінки з історії та викривають злочинну діяльність сталінського тоталітарного режиму.

У наукових і краєзнавчих працях, що стосуються Вінниччини, дослідники В. Васильєв, В. Воловик, А. Давидюк, К. Завальнюк, с. Калитко, П. Кравченко, І. Мазило, О. Лошицький, А. Малигін, П. Павлович, І. Паламар, р. Подкур та ін. зібрали величезний масив фактичного матеріалу, розкрили механізми застосування репресій, назвали прізвища виконавців та визначили кількісні показники репресованих громадян краю. Однак серед названих вище авторів ніхто не досліджував застосування політичного терору проти працівників споживчої кооперації області. Тому такі дослідження не втрачають своєї актуальності й повинні стати предметом вивчення й поширення серед кооперативної громадськості України.

У статті аналізуються основні причини розгортання політичного терору в системі споживчої кооперації Вінниччини та вперше висвітлюються маловідомі факти застосування репресій проти керівників Вінницької облспоживспілки в 1936 – 1938 роках.

Зазначимо, що поштовхом для проведення кампанії масових арештів став Московський процес, організований головним чекістом СРСР Г. Ягодою над 16 членами «Об'єднаного троцькістсько-зінов'ївського терористичного центру» [4]. Власне, суд, який відбувся в серпні 1936 р. над учасниками «центру» [5], став гучним фарсом радянського правосуддя над політичними опонентами генсека Й. Сталіна.

Величезний резонанс цієї справи, повсюдне схвалення трудовими колективами й підтримка основної маси населення лише прискорили розгортання широкомасштабних операцій НКВС. Вище керівництво партії вдалося до безпрецедентної практики – виносити вироки на підставі списків, затверджених особисто Й. Сталіним та його найближчими соратниками.

Серед засуджених за першим списком «585» були декілька українських кооператорів, котрих арештували за причетність до «контрреволюційної троцькістської терористичної організації». У цьому переліку репресованих значився М. Михайлик – колишній голова президії Вукоопспілки у 1931 – 1933 років [6]. Після інтенсивної «обробки» методами НКВС він був змушений назвати осіб, які його начебто залучили до організації, та й тих, що йому особисто вдалося «завербувати» до так званих «контрреволюціонерів», у тому числі й серед керівництва регіональних спілок [7, арк. 348].

Вдалих початок у відкритій боротьбі з «опонентами» Й. Сталіна дав привід для розширення масштабів виявлення осередків «контрреволюційного троцькізму». Масовий політичний терор також торкнувся усіх обласних споживчих спілок України. Однією з перших стала Вінницька.

Підкреслимо, що масові репресії в Україні проти керівників споживчої кооперації (колишніх і діючих) у 1936 – 1938 рр. мали цілеспрямований характер. На нашу думку, важливу роль відіграла особиста позиція Й. Сталіна, котрий був невдоволений роботою кооперації. У першій половині 30-х років він ініціював проведення різних реорганізацій (утворення «Тогзину», системи держторгівлі й так званих «Орсів»), значно обмежив можливості споживчої кооперації. Внаслідок таких реформ споживча кооперація мала право працювати лише в сільській місцевості.

Оперативні працівники НКВС знали, що в умовах «дефіциту» на продукти харчування та різні промтовари управлінський апарат кооперативних установ мав чи не щоденний контакт з партійно-радянським керівництвом усіх рівнів. Тому, у цьому були переконані чекісти, арештовані кооперативні діячі своїми «зінаннями» могли б забезпечити накопичення компроментуючих матеріалів, у тому числі з «викриття» й ліквідації мережі контрреволюціонерів: «троцькістів», «правих», «націоналістів», «боротьбістів» і тощо. серед партійно-радянської номенклатури республіки.

Такі операції НКВС містили ще й дуже важливий психологічний фактор: трудящим СРСР доводили, що на будь-яку «зраду» більшовизму «караючий меч революції» реагує жорстоко – розплата неминуча.

За матеріалами справи М. Михайлика, керівник облспоживспілки Ізраїль Соломонович Мондрус (колишній член правління Вукоопспілки) потрапив у поле зору органів НКВС. Працюючи вже на Вінниччині, І. Мондрус рішуче проводив кадрову політику, спрямовану на оновлення керівників усіх ланок в обласних структурах, у тому числі й на місцях. Так на засіданні правління облспоживспілки 7 – 9 липня 1936 р. він майже повністю змінив склад президії. За його ініціативою з апарату Укоопспілки на посаду I-го заступника голови прибув А. Хаїт. І. Мондрус знав його через спільну роботу в Харкові та був з ним у дружніх взаєминах. Також до складу президії були введені нові члени: Ж. Гряво, К. Плікше та Л. Талейсник [8, арк. 10]. Змінились і керівники ключових обласних баз та організацій. Зокрема, об'єднання «Плодоовоч» очолив А. Файн, який раніше працював у Молдавській центральній спілці споживчих кооперативних організацій «Умчеко» і прибув до Вінниці на запрошення І. Мондруса [9, арк. 273].

Такі новації голови президії викликали потік писемних та усних повідомлень у «компетентні органи». Зокрема, «сигнальщики» і «скривджені» інформували про те, що в газеті «Соціалістична Молдавія» А. Файн викритий як троцькіст і звільнений з посади керівника заготуправління «Умчеко». Це повідомлення зацікавило всіх, навіть парткомісію обкому КП(б)У, хоч А. Файн був позапартійний. Вінницькі чекісти швидко відшукали матеріали про те, що А. Файн у 1918 – 1921 рр. перебував у партії анархістів, допустив «шкідництво» (відвантажив до Москви овочі, непридатні для споживання), намагався зірвати відправку 2-х ешелонів з фруктами для робітників Києва і Донбасу [10, арк. 12, 16]. Тому версія про зв'язок І. Мондруса з «молдавськими контрреволюціонерами» стала предметом прискіпливої оцінки з боку обласного управління НКВС. Вже у вересні 1936 р. вінницькі чекісти володіли «неспростовними» доказами, що І. Мондрус – заклятий «троцькіст-дворушник», згуртував навколо себе «зграю» закоренілих «ворогів народу» [11, арк. 56, 57, 219-230, 233-242, 243-247, 258-261].

2 вересня 1936 р. на вимогу бюро Вінницького обкому партії правління облспоживспілки звільнило А. Файна від займаної посади [12, арк. 22]. Однак на його захист став голова Укоопспілки В. Д. Кузьменко, який змусив правління облспоживспілки скасувати постанову та виплатити належну йому компенсацію. Водночас Укоопспілка відкликала А.

Файна в розпорядження Києва [13, арк. 25]. Звідти він швидко перейшов на роботу до Центроспівки в Москві. Але, судячи з виступів його «колег» на партійних зборах у Вінниці, зокрема, про направлення у тамтешні «органи» інформації про двурушництво А. Файна, можна припустити, що його доля була трагічною [14, арк. 54].

10 жовтня 1936 р. був заарештований І. Мондрус [15, арк. 5]. Його звинувачували в причетності до «українського терористичного центру, сконструйованого в Москві об'єднаного троцькістсько-зінов'ївського терористичного центру» [16, арк. 281]. Головним аргументом при розробці справи для слідчого Я. Денау став факт, що І. Мондрус на початку 1924 р., перебуваючи на студентських канікулах у рідному Конотопі, на партійних зборах у залізничному депо запропонував проголосувати за троцькістську резолюцію [17, арк. 116]. Слідство інкримінувало йому й те, що він постійно підтримував зв'язок з троцькістами в Харкові та Києві, у центральному апараті облспоживспівки оточив себе троцькістами (І. Хаїт, А. Файн) і розставив однодумців на місцях, зокрема на Жмеринській міжрайбазі (Озерова), у Тиврівській (Кримана), Хмільницькій (Мошеля, Лівшиця) райспоживспівках [18, арк. 202-204]. Його також звинувачували у зберіганні зброї (мав «наган» з простроченим дозволом), користувався забороненою літературою Л. Троцького (хоч постанова про заборону цих видань вийшла у 1937 р.), в ігноруванні «сигналів» преси про зловживання в системі споживчої кооперації [19, арк. 202 зв.].

Необхідно зауважити, що арештований І. Мондрус, на відміну від багатьох інших, не визнав своєї провини у контрреволюційній діяльності, шкідництві та участі в терористичній організації. Навіть допити із застосуванням фізичного впливу (в жовтні – грудні 1936 р. його допитували 25 разів!) та очна ставка з М. Михайликом, котрий дав свідчення про залучення І. Мондруса до «терористичної організації», не змогли зламати його волі [20, арк. 82 – 86]. Він стверджував, що повністю змінив свої переконання й безповоротно став у ряди більшовиків-ленінців-сталінців. Слідство не змогло довести, що І. Мондрус і Я. Дехтярьов (начальник управління внутрішньої торгівлі області) склали «шкідницький» план будівництва й розширення мережі хлібопекарень в області [21, арк. 70, 71, 81]. Не визнав він звинувачень у тому, що разом із заступником А. Хаїтом влітку 1936 р. зірвав «постачання населення прохолоджувальними напоями» [22, арк. 107 – 109]. Тому тверда позиція підсудного, на диво, вплинула на Військову колегію Верховного суду СРСР й змусила її винести «м'який» вирок – засудити І. Мондруса до 10 років утримання у в'язниці [23, арк. 292]. Однак це не гарантувало йому ніяких шансів на життя. У Вологді, не порушуючи кримінальної справи і без проведення слідства, «Трійка» 23 листопада 1937 р. констатувала: «Перебуваючи в ув'язненні, продовжував вести активну боротьбу проти Радвлади...», – і прийняла рішення: «Розстріляти» [24, арк. 312].

Репресивні дії НКВС проти керівництва викликали певний психологічний ажіотаж серед службовців облспоживспівки, котрі активно взялися за виявлення «ворогів народу» у своєму середовищі. Особливо старався лідер партгруп, котрий, щоб знайти компромат на одного з членів правління, навіть виїжджав до столиці. Внаслідок цього після проведення (25. 01. 1937 р.) закритих партійних зборів з порядком денним «Про троцькіста-двурушника-контрреволюціонера Хаїта» 27. 01. 1937 р. Абрама Хаїмовича заточили до вінницької в'язниці [25, арк. 4]. Підставою для арешту стали «виявлені» чекістами матеріали (з протоколів партзборів) про зв'язок з І. Мондрусом, а також дані про те, що А. Хаїт двічі виключався з партії (за матеріальну підтримку виключених з партії) і приховував свою причетність до контрреволюційного троцькізму [26, арк. 4].

Однак А. Хаїт відкинув усі звинувачення й не визнав своєї провини.

Як правило, у таких випадках чекісти направляли справу на розгляд Особливої наради при НКВС СРСР. Цей позасудовий орган 9. 08. 1937 р. й ухвалив рішення про позбавлення волі А. Хаїта терміном на 5 років [27, арк. 116]. Вже через два місяці в Магаданській області він помер [28, арк. 118].

Отже, при розробці «антитроцькістської операції» в системі Вінницької облспоживспівки органи НКВС досягли потрібного результату: 1) «викрили» й знищили регіональний осередок «українського терористичного центру, сконструйованого в Москві об'єднаного троцькістсько-зінов'ївського терористичного центру»; 2) встановили факт «змови» керівництва Укоопспівки (Михайлика, Кузьменка) з обласними організаціями (Мондрусом, Хаїтом), котрі, у свою чергу, мали розгалужену мережу на місцях (Озеров, Криман, Мошеля); 3) викриті «вороги народу» М. Михайлик, В. Кузьменко мали безпосередній зв'язок з вищим

керівництвом Раднаркому і КП(б)У (Любченком, Порайком, Хвильою, Войцехівським); 4) знайшла підтвердження версія керівництва НКВС УРСР, що в системі Укоопспілки діяла «зграя шкідників» під керівництвом В. Кузьменка, який розставив у регіональних спілках групи «зловмисників», зокрема Вінницькій обл. (Мондруса) і Молдавській АРСР (Баканурського), котрі, у свою чергу, організували шкідництво (Файн, Хаїт, Дехтярьов) у забезпеченні населення товарами широкого вжитку, особливо в прикордонних районах; 5) «викрили» безпосередню участь керівників партійно-радянських органів (Гібера, Баруна, Кримського, Михайлова) в діяльності «троцькістських угруповань» та організації шкідництва в області.

Фактично у 1936 – 1937 рр. органи держбезпеки протиправними діями проти керівництва Вінницької облспоживспілки здобули «підтвердження» правильності лінії вищого керівництва партії й НКВС. Операції чекістів дали відповідь на те, що бажали почути ідеологи й виконавці терору: «троцькізм» як «антирадянська ідеологія» має організований характер і володіє розгалуженою мережею терористичних і шкідницьких організацій у всіх сферах управління народногосподарського комплексу. Тому боротьбу проти «троцькізму» й інших контрреволюційних поглядів потрібно посилити та надати їй перманентного характеру. Такі висновки, на наш погляд, повністю збігалися із переконаннями генсека ВКП(б) Й. Сталіна.

Слід зазначити, що в процесі дослідження значної кількості кримінальних справ і при об'єктивній оцінці використаної слідчими доказової бази виникає декілька тверджень:

За основу бралися не матеріальні докази (списки, предмети, зброя, прокламації тощо), а усні свідчення, писемні повідомлення, плітки, наклепи тощо.

Помилки в господарській діяльності, притаманні будь-якому керівнику, видавалися за шкідництво; саркастичні та насмішливі вислови, анекдоти і тощо класифікувалися як антирадянська агітація, організована протидія та навіть змова з метою фізичного знищення політичних лідерів країни.

Слідчі органи сприймали звичайне невігластво, навмисні наклепи громадян за достовірні факти й використовували їх як документальну базу для судочинства та винесення вироку.

Головним аргументом для прийняття судового рішення було зізнання підсудного або свідчення декількох інших арештованих про його причетність до висунутого звинувачення.

5. Особлива нарада НКВС мала право засудити будь-яку людину навіть при повній відсутності доказів.

Тому говорити про декларовану на весь світ «вільність народів», «радянську демократію» й «справедливе судочинство» було б великим перебільшенням. Насправді ідеологічний міф демократичного суспільства будувався на свавіллі бюрократичного апарату, породженого диктатурою монопартійної системи політичної влади, яка ретельно виконувала волю однієї людини – Й. Сталіна.

У реальному вимірі, злочинні дії НКВС призвели до страждань значної кількості невинних працівників споживчої кооперації області та членів їх сімей. Всі вони ніякого відношення до організованої «контрреволюційної діяльності» не мали. Однак значна кількість з них втратила життя.

Зазначимо, що наступні широкомасштабні репресії органів НКВС в області розгорнулися на виконання наказів НКВС СРСР № 00447, 00485 та інших циркулярів щодо проведення операцій проти антирадянських націоналістичних елементів. Оскільки поляків, німців, китайців, греків, іранців серед членів правління облспоживспілки не було, то основні події розгорнулися згідно з меморандумом № 49990 від 30 листопада 1937 року [29, с. 48]. Цей документ вимагав від чекістів провести операцію з ліквідації в області «латиської контрреволюції».

З наведеного вище складу президії Вінницької облспоживспілки відомо, що там працювали два представники цієї нацменшини – Жан Янович Гряво і Карл Генріхович Плікше. Це були віддані члени більшовицької партії, котрі в загонах латиських стрільців боролися за встановлення радянської влади і згодом довгий час плідно працювали на відповідальних посадах в сфері торгівлі та споживчої кооперації. Арештовані на початку грудня 1937 р. під тиском тортур «зізналися», що були «членами латиської націоналістичної контрреволюційної організації, яка ставила за мету збирати контрреволюційні кадри для активної боротьби з радянською владою під час війни» [29, арк. 141]. Також підтвердили, що проводили «шкідницьку» роботу в системі Вінницької облспоживспілки [30, арк. 12, 62]. Вирок був однозначний – 25 лютого 1938 р. їх розстріляли [31, арк. 63, 146].

Аналогічної долі зазнав голова Шаргородської райспоживспілки латиш Е. А. Зільпаут, котрий також «зізнався» у вищезазначених злочинах і 26 березня 1938 р. був позбавлений життя [32, арк. 26].

Нагадаємо, що зі сформованого І. Мондрусом складу президії залишався жити лише Л. М. Талейсник. Однак його виключення у 1934 р. з рядів ВКП(б) за «розбазарювання робітничих фондів не за призначенням» і згодом відновлення у членстві з суворою доганою, а також факт проживання в Філадельфії (США) декількох братів і сестер покійного батька викликало неабияку зацікавленість з боку секретаря партгрупи облспоживспілки (про ці факти парторг повідомив у відповідні органи). Тому Л. Талейсник у березні 1938 р. терміново залишив посаду і перейшов на іншу роботу [33, арк. 4, 5].

Не краща позиція була у діючого голови президії Вінницької облспоживспілки Й. Б. Крайзмана. На нього той же партсекретар «накопав» значну кількість «компроментуючого матеріалу» і, відповідно, передав до тих же органів [34, арк. 107 – 110]. На наше переконання, лише збіг обставин, викликаний тим, що в середині листопада 1938 р. директивами ЦК ВКП(б) і РНК СРСР «великий терор» був призупинений, подарував їм шанс на життя. [35, с. 55]. Їхні «справи» втратили актуальність, що й дозволило залишитися на займаних посадах і продовжити плідну працю.

Отже, аналіз наукової літератури й дослідження архівних документів показують, що політичні репресії 1936 – 1938 років проти керівництва Вінницької облспоживспілки були невід'ємною частиною політики «великого терору», яка проходила в рамках суворого централізованого процесу під керівництвом Й. Сталіна. Унаслідок політичного терору відбувся розгром правління, сформованого І. Мондрусом в середині 1936 р., всі його члени були репресовані, більшість з них втратили життя. Потерпілі, як правило, перебували раніше в різних політичних партіях або висловлювали свою прихильність до поглядів, відмінних від лінії генсека Й. Сталіна. Тому всі керівники вищої й середньої ланки управління споживчої кооперації України, котрі мали таке політичне минуле, були жорстко репресовані, більшість з них була позбавлена життя.

У подальших дослідженнях проблеми вбачаємо за доцільне висвітлити документи й матеріали про застосування політичного терору проти керівників районної ланки та звичайних працівників споживчої кооперації області.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Політичні репресії в Україні (1917 – 1980 рр.) Бібліографічний покажчик // Авт. вст. статей: С. Білоконь, р. Подкур, О. Рубльов. – Житомир: «Полісся», 2007. – 456 с.
2. Політичний терор і тероризм в Україні. XIX – XX ст. Історичні нариси / Д.В. Архирейський, О.Г. Бажан, Т. В. Бикова та ін. Відповід. ред. В. А. Смолій. – К.: Наук. думка, 2002. – 952 с.: іл. – Бібліогр.: с. 878 – 921. – Покажчик ім.: с. 922 – 944.
3. Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Вінницька область / Редакція тому: І.С. Гамрецький (голова), В. П. Лациба, С. С. Нешик та ін. – Упорядники: В. П. Лациба (керівник), В.І. Білоконь, К.Д. Бухін, В.Ю. Васильєв, К.В. Завальнюк, С. Л. Калитко, П.М. Кравченко, І.Г. Паламар, Р.Ю.Подкур, О.К. Струкевич. – Кн. 1. – Вінниця: ДП «ДКФ», 2006. – 908 с.
4. Дело «Антисоветского объединенного троцкистско-зиновьевского центра» / Режим доступу: <http://www.krugosvet.ru/articles>.
5. Правда (Москва), 1936. – 15, 25 августа.
6. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі: – ГДА СБ України). – Ф. П. – Спр. 7108. – 458 арк.
7. Там само.
8. Державний архів Вінницької області (далі: ДАВО). – Ф. Р – 6023. – Оп. 4. – Спр. 21115. – 310 арк.
9. Там само. – Спр. 7001. – 484 Арк.
10. Там само. – П – 139. – Оп. 9. – Спр. 3457. – 320 арк.
11. Там само. – Р – 6023. – Оп.4. – Спр. 7001. – 484 арк.
12. Там само. – П – 139. – Оп 9. – Спр. 3457. – 320 арк.
13. Там само.
14. Там само. – Р – 6023. – Оп. 4. – Спр. 21155. – 310 арк.
15. Там само. – Спр. 7001. – 484 арк.
16. Там само.
17. Там само.
18. Там само.
19. Там само.

20. Там само.
21. Там само. – Спр. 2743. – 420 арк.
22. Там само. – Спр. 21115 – 310 арк.
23. Там само. – Спр. 7001. – 484 арк.
24. Там само.
25. Там само. – Спр. 21155. – 310 арк.
26. Там само.
27. Там само.
28. Там само.
29. Реабілітовані історією: ...Вінницька область / Редакція тому: І.С. Гамрецький (голова), В.П. Лациба, С. С. Нешик та ін. – Кн. 1. – Вінниця: ДП «ДКФ», 2006. – 908 с.
30. ДАВО. – Р 6023. – Оп. 4. – Спр. 18696. – 210 арк; Спр.4654 – 290 арк.
31. Там само.
32. Там само. – Спр. 6887. – 132 арк.
33. Там само. – П-136. – Оп. 2. – Спр. 4231. – 354 арк.
34. Там само. – Оп.1. – Спр. 301. – Арк. 312.
35. Реабілітовані історією: ...Вінницька область / Редакція тому: І. С. Гамрецький (голова), В.П. Лациба, с. С. Нешик та ін. – Кн. 1. – Вінниця: ДП «ДКФ», 2006. – 908 с.

О.О. Стадник

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ПОДІЛЬСЬКОМУ СЕЛІ В ПЕРІОД НОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Сучасний стан розвитку української історичної науки зумовлює посилений інтерес дослідників до вивчення регіональної історії. У цьому контексті цілком умотивованим, на наш погляд, є звернення до аналізу суспільно-політичних процесів у невідомому подільському селі. Зокрема, це дозволить доповнити знання із проблем суспільно-політичної активності українського селянства. Незважаючи на те, що ряд моментів цієї багатогранної теми вже знайшли своє належне наукове висвітлення у ПРАЦЯХ сучасних українських істориків [1], залишаються малодослідженими питання, що стосуються існування та діяльності різних політичних партій у подільському селі, ролі радянських органів влади в суспільно-політичному житті регіону, участі подільських селян у ньому. Тому автор статті ставить за мету розкрити ці сюжети. Об'єкт вивчення – невідоме подільське село, предмет – особливості суспільно-політичних процесів у ньому.

Станом на червень 1920 р. на Поділлі було лише 18 дійсних членів КП(б)У [2, с. 9]. На червень 1921 р. губернська парторганізація нараховувала вже 1868 дійсних членів та 561 кандидатів. Вони об'єднувались у 12 повітових парткомів, 19 районних та 19 волосних організацій КП(б)У і нараховували 114 осередків [2, с. 10]. На той час це була найчисельніша партія на Поділлі.

На початку 1920-х років на Поділлі, крім більшовицьких, діяли організації меншовиків, есерів, анархістів, Українська комуністична партія (УКП) та декілька єврейських партій і груп.

УКП організувалась на Поділлі в 1921 р. завдяки зусиллям прибулого з ЦК УКП С. Симона. Осередки УКП були створені майже у всіх повітах губернії. Найактивнішим з них був Брацлавський, при якому діяла молодіжна організація «Ком'юна» як альтернатива комсомолу. Укапісти, як і більшовики, виступали за союз незаможного селянства з пролетаріатом для спільної боротьби проти «куркуля», закликали до боротьби з контрреволюцією та повстанцями. Однак УКП критикували КП(б)У за те, що її політика спрямована «обличчям до Москви, а задом до України» й домагалася створення немаріонеткового уряду УСРР з усією повнотою влади, виступала за формування української Червоної Армії, а також за те, щоб український пролетаріат у Комінтерні представляв він сам, а не РКП(б). Крім цього, укапісти вимагали скликання Всеукраїнського з'їзду профспілок, який би обрав власну Раду профспілок і замінив російське бюро ВЦРПС. Також УКП вимагала скасування призначеного російською РНК Українського Профбюро і створення альтернативної Вищої Української Ради Народного Господарства для управління економікою. Отже, УКП виступала за незалежну УСРР, яка мала б «братерські» стосунки з РРФСР як рівна з рівною. Це йшло врозріз з планами більшовиків, тому вони розпочали наступ на УКП, створюючи такі умови, за яких партія не могла існувати.